DET DANSKE REGGIO EMILIA NETVÆRK

Bestyrelsen for Det Danske Reggio Emilia

Formand:
Karin Eskesen · Fælledvej 16 · 5000 Odense C
E-mail: kese@post3.tele.dk · tlf.: 66 13 57 95

Kasserer
Jørn Moestrup · Bredstedgade 15 · 5000 Odense C
E-mail: purts@mail.dk · tlf.: 40 42 56 47

Medlemmer:
Mitzi Tofte · Børnehaven Peder Lykkesvej 77 · 2300 København S
E-mail: Mitzi.Tofte@faf.kk.dk · tlf.: 32 58 87 43

Linda Ellesøe Hessellund · Nattergalvej 3 · 8900 Randers C
E-mail: lhess@mariagerfjord.dk · tlf. 29 65 32 66

Hanne Ohlsen · Vildrosevej 2 · 5700 Svendborg
E-mail: heoh44@gmail.com · tlf.: 29 21 55 94

Willy Freese · Sillerup Møllevej 34 · 6100 Haderslev
E-mail: b.w.freese@mail.tele.dk · tlf: 20 44 53 74

Niels Nielsen · Skovvang 12 · 7100 Vejle
E-mail: dyrbergnielsen@hotmail.com · tlf.: 75 83 12 10

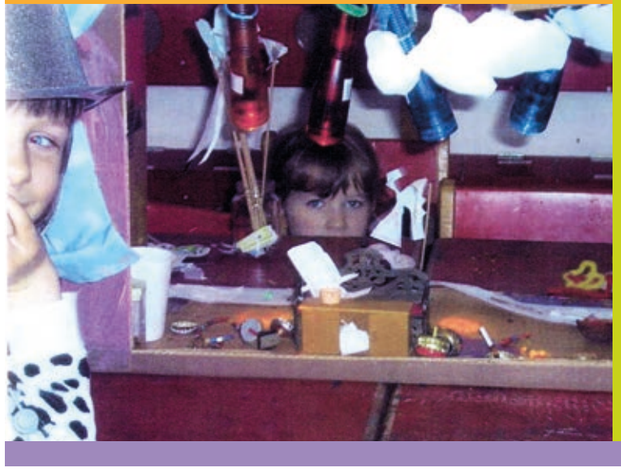

Det Danske Reggio Emilia Netværks sekretariat
Fælledvej 16,
5000 Odense C
+45 66 13 57 95

Giro konto: 579 – 0077
E-mail: kese@post3.tele.dk
Hjemmeside: wwwreggioemilia.dk
Redaktion: Karin Eskesen

ISSN 1903–4032

DET DANSKE REGGIO EMILIA NETVÆRKS NYHEDSBREV

REFLEKSIONER

NR. 16

SPROG OG LÆREPLAN . . . . . side 3

RELATIONENS BETYDNING FOR BARNETS SPROGLIGE UDVIKLING . . . . . side 8

SPROG - ORD - BOGSTAVER - SYMBOLER - UDTRYK - INDTRYK . . . side 14

DECEMBER 2017

REFLEKSIONER NR.16

...byder på opfordring fra nogle af vore medlemmer på nogle synspunkter på sprog.

Begrundelsen fra var at Undervisningsministeriet nedsatte et udvalg der skulle revidere Læreplanen fra 2004 og den ville man gerne have nogle synspunkter på.

ARTIKEL 1:

SPROG OG LÆREPLAN *har* ***Jørn Moestrup*** *forholdt sig til den reviderede danske læreplan set i lyset af børns læring og erfaringer fra det pædagogiske arbejde i Reggio Emilia.*

ARTIKEL 2:

På baggrund af socialministeriets udgivelse 2016 "Master for en styrket læreplan" føjer ***Hanne Ohlsen*** *i artiklen med* **RELATIONENS BETYDNING FOR BARNETS SPROGLIGE UDVIKLING**, *nogle kommentarer til kapitlet om sprog og kommunikation.*

ARTIKEL 3:

SPROG - ORD - BOGSTAVER - SYMBOLER - UDTRYK - INDTRYK *af* ***Karin Eskesen*** *er der tale om et tilbageblik i forhold til børns sproglige udvikling fra møder med børn og erfaringer som konsulent for forskellige projekter, hvor sprog og kommunikation har været betydningsfulde elementer for processen.*

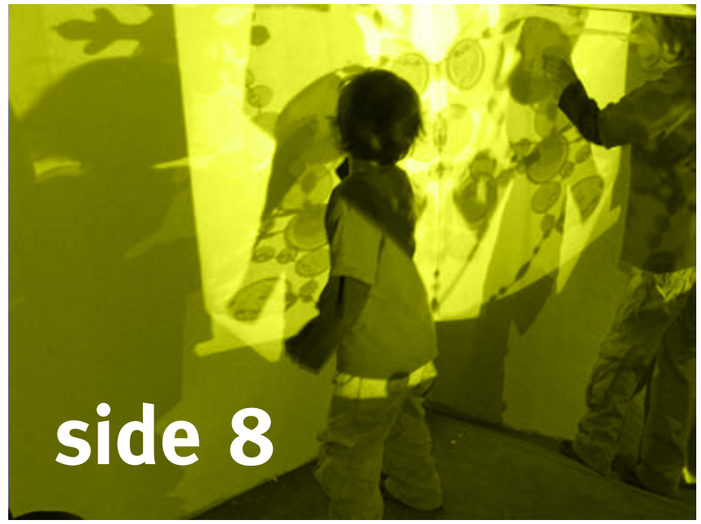

Artikler fra bladet må kun kopieres af de institutioner, der har indgået aftaler med Copy – Dan og kun indenfor de i aftalen nævnte rammer.

SPROG OG LÆREPLAN

Af Jørn Moestrup, Professor, dr.phil.
Tolk i Reggio Emilia gennem 30 år.

I begyndelsen af 2016 nedsatte Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling et timandsudvalg, der fik som opgave at forberede en revision af den eksisterende Pædagogiske Læreplan for daginstitutionerne fra 2004.

Den har seks punkter:

1. Alsidig personlig udvikling.
2. Sociale kompetencer.
3. Sproglig udvikling.
4. Krop og bevægelse.
5. Naturen og naturfænomener.
6. Kulturelle udtryksformer og værdier.

- Udvalget barslede med en såkaldt masterplan et halvt år senere, der videregiver revisionsopgaven til 7 arbejdsgrupper, en for hver af de seks punkter i den Pædagogiske Læreplan plus en tværgående med en repræsentant for hver af seks temagrupper. – Masterplanen beskriver, for første gang hedder det, et fælles pædagogisk grundlag for den Pædagogiske Læreplan, og hovedingredienserne i dette fællesgrundlag er, bl.a., ”dannelse, leg, det gode børneliv, børnefællesskaber og læringsmiljøer”

Handler lærerplanens områder om at pædagoger og lærere selv diskuterer deres holdning til indhold, mål og midler?

Dernæst gives instrukser for gruppernes arbejde, hensigten er, at de seks punkter skal udbygges og måske have andre titler, så den nye Pædagogiske Læreplan bringes til i højere grad at stemme overens med nugældende holdninger.

Nærværende kortfattede indlæg kommer først og fremmest til at handle om masterplanen. En tilbundsgående og kritisk præsentation af grupperapporten vil kræve mange sider og falder helt uden for rammerne for denne redegørelse. – Læsningen af de to dokumenter har været interessant, men ikke særlig inspirerende og gennemgående skuffende på grund af et meget beskedent kommunikatorisk niveau, klarhed og stringens er bestemt ikke noget, der præger de to redaktioner. Hertil kommer, på indholdsplan, masterplanens afsnit om evaluering, der nærmest må betegnes som skræmmende. Det generelle sproglige niveau er mangelfuldt, det vrimler med uheldige konstruktioner, ”rettesnor til”, p.12, ”en opmærksomhed på”, id., ”børnene oplever…udvikling”, id., ”en proces man gør”, p.19, osv. Modeord som facilitere, focus og tilsvarende anvendes gang på gang, de tilsvarende danske udtryk aldrig. – Man undres over, at timandsudvalget ikke har kunnet finde en bedre penneførere, med et betydelig mere afklaret forhold til det danske sprog. – Gruppeudkastet kalder på lignede kommentarer, i mængder. – Det fremhæves gentagne gange, at det igangsatte arbejde har til formål at ”kvalificere” (i betydningen: tilføre kvalitet) virksomheden i børneinstitutionerne – også på den baggrund er det paradoksalt, at man ikke har formået sprogligt at ”kvalificere” ens egen skrivelse på et helt andet niveau. - En ny Pædagogisk Læreplan er åbenbart tænkt som et instrument til brug for det pædagogiske personale på institutionerne, der skal læse, hvad skrevet står, tænke grundigt over det og så blive klogere og dygtigere. Det kommer ikke til at ske; de mange uldne og søgt abstrakte formuleringer skaber en barriere, som de færreste medarbejdere vil have overskud til at forcere. Man må virkelig håbe, at den endelige Pædagogiske Læreplan får en ny og habil redaktør, der er behov for mange og store forbedringer.

Nu til afsnittet om evaluering (og dokumentation), der virkelig er deprimerende, og hvis hovedindhold er kontrol, konstant og på alle leder og kanter. Ind imellem er der lysglimt, så man et øjeblik håber, at en anden opfattelse af de to nøglebegreber er på vej, men så kommer kontrollen bragende tilbage. Det bedste, man sige om disse sider, er, at kontrol af denne ødelæggende art ikke kan gennemføres, og forsøger man alligevel, kommer der, med lidt held, ingenting ud af det. –

Dokumentation fulgt op af debat om et givet tema, er en positive, form for kontrol og en støtte til forståelse.

Kontrol er et værdiløst begreb i forbindelse med småbørnspædagogisk arbejde, med mindre der er tale om den form for kontrol, der praktiseres i Reggio. Her er dokumentation på forskellige måder en daglig foreteelse, med flere formål. Den hjælper os til bedre at forstå, hvad børnene siger og gør – et punkt Malaguzzi altid insisterede på – og i redigeret form forelægges og diskuteres dokumentationen med kollegerne. Resultatet af denne kontakt kan i nogle tilfælde bruges til at give et igangværende projekt nye aspekter. Dokumentation fulgt op af debat om samme er en form for personlig efter- og videreuddannelse, som alle gennemfører og værdsætter. Det er den eneste. positive, form for kontrol, og den udøver man selv.

Ovenstående bringer et andet emne fra Reggio på bane: projektarbejdet, der er en uundværlig og ufravigelig komponent i de italienske pædagogers daglige arbejde. Ordet projekt forekommer ikke en eneste gang i det foreliggende materiale, og man har en klar fornemmelse af, at timandsudvalget ikke har nogen anelse om, at 1500 kilometer længere syd på findes verdens bedste børneinstitutioner, som folk fra hele jordkloden har valfartet til i årevis. Tænk om det havde været muligt at sende de ti personer en uge til Reggio med behørig vejledning – hvad kunne der dog ikke være kommet ud af det. – Gang på gang føler man under læsning og genlæsning af de mange sider, at ordet projekt, og hvad det indebærer, kunne løse adskillige problemer, vise vej ud af moradset. Et projekt kan være foreslået af børnene eller de voksne, men begge parter har godkendt det, så man går i gang med glæde og forventning. Et projekt indeholder altid elementer af fri leg og læring, for nu at bruge danske yndlingsord, det befordrer altid børnenes udvikling, og i denne henseende er det naturligvis vigtigt, at de italienske børnegrupper er aldersbestemte, det gør det langt lettere at følge og stimulere børnenes udviklingsprocesser

Det centrale afsnit i masterplanen er siderne 12 til 16, om det fælles grundlag, som vi nu alle har – at vi ved det. Underafsnittene hedder Børnesynet, Det gode Børneliv og Daginstitutionerne, kaldet Læringsmiljøerne, derefter følger andre, korte afsnit, om forældresamarbejde, børn i "udsatte positioner" og et par stykker mere. – Under læsningen af det indledende afsnit om børnesynet føler man en voldsom trang til at omforme teksten, den er for prætentiøs, for vidtløftig, for uskarp. Midt i det hele kommer så pludselig det væsentlige, som sædvanlig mangelfuldt formuleret: "Børn opfattes grundlæggende som kompetente og selvstændige", hvortil straks føjes banaliteter om omsorg m.v. – det skulle have været: Børn er stærke, kompetente og selvstændige. – I afsnittet om Det gode Børneliv har den første halve spalte titlen "Dannelse" – det starter man på med en vis spænding. "Dannelse" var indtil for ikke mange år siden en suspekt glose i visse kredse, det lugtede af falske, højere middelklasse prætentioner – men ordets indhold kom under forvandling, "dannelse" blev et modeord, som man respektfuldt hørte brugt, uden egentlig at forbinde noget konkret med det – hør nu bare, hvordan timandsudvalget går i gang: "Dannelse refererer til en dybere form for læring, hvor barnet som aktiv deltager forankrer viden og værdier i egen personlighed som rettesnor til at orientere sig og handle i en global verden som et hensynsfuldt, kritisk demokratisk menneske". Blandingen af sproglig ubehjælpsomhed og retorisk brøl er ubetalelig – der er virkelig ingen grænser for, hvad de arme børn skal udsættes for.

Når man betragter fotografiet af ni af de ti brave samfundsborgere, der udgør forfatterteamet bag masterplanen og læser, hvad de har skrevet, får man en klar fornemmelse af, at disse nydelige mennesker, givetvis alle velmenende og i ansvarsfulde, administrative stillinger – kun har meget spinkle forbindelseslinier til daglig, konkret beskæftigelse med små børn og pædagogisk tænkning – ingen af dem har nogensinde prøvet at lave en rigtig dokumentation af et forløb sammen med en gruppe – selvfølgelig – men de ved heller ikke, hvad det er, og hvad det indebærer.

Det har altid undret mig og gjort mig ked af det, at dette lands pædagogiske autoriteter intet begreb havde og har om, hvad det 20.århundredes mest geniale pædagog, Loris Malaguzzi, fik sat i gang i Reggio Emilia. – Masterplan og gruppeudkast er bedrøvelige beviser på, at sådan forholder det sig stadigvæk.

Hvad fremmer forståelse og indsigt? Kontrol eller dialog om synspunkter, udfordringer og processen?

Af psykolog Hanne Ohlsen

RELATIONENS BETYDNING FOR BARNETS SPROGLIGE UDVIKLING

På baggrund af socialministeriets udgivelse 2016 ”Master for en styrket læreplan” føjes hermed nogle kommentarer til kapitlet om sprog og kommunikation.

Teoretisk findes der belæg for mange af de overvejelser der omtales i kapitlet om sprog og kommunikation. Donald W. Winnicott var interesseret i barnets første leveår, før sprog udvikles. Han fokuserede på en række udviklingslinjer, der finder sted i barnet, når omsorgspersonerne varetager de funktioner, som er nødvendige, for at barnets potentiale udvikles alderssvarende. Igennem sproget grundlægges og forankres ideen om at vi forstår hinanden. Et forhold som alle senere relationer baserer sig på.

At varetage nødvendige funktioner og at skabe nære relationer, kan både handle om at give en hjælpende hånd, at tale og fortælle om det man er i gang med og at stille spørgsmål.

Lev Vygotskij har udviklet et generelt udviklingsprincip, som går ud på, at modning først sker i nære relationer, dernæst internaliseres i barnet, således barnet på sigt bliver selvregulerende. Internaliseringen finder sted i den proximale zone - zonen for nærmeste udviklingstrin.

Når alt går godt i relationen mellem omsorgspersonerne og barnet (at man er en god nok omsorgsperson) udvikles i 3-årsalderen et kerneselv. En viden om hvem man er som person i forhold til andre.

Et eksempel fra et børnehavebarn kan vise nogle af disse forhold og vigtigheden af sprog og kommunikation.

I en snak på bagsædet med 4-årige Thea, siger hun:

”Jeg leger med alle sammen i børnehaven”

??

”jo, når vi leger prinsesser så er det mest …
Og når vi leger vilde lege så er det mest….”

Hvad så hvis der vil nogle nye med i legen?

”så snakker vi om det og siger ok”

”hvad så hvis I ikke kan finde ud af det?”

”Så spørger vi Else (pædagogen)”

Hvad er det denne 4-årige siger om hendes relationer til jævnaldrende og betydningen af hendes sprogudvikling?

Hun har i sin natur fokus på relationer, på børnefællesskaber, for implicit ligger der i det, at det ikke i længere tid er sjovt at være alene og lege med sig selv. (Jeg leger med alle i børnehaven…) At være alene giver en ensomhedsfølelse og meningsløshed hos hende, og hos pædagogen vækker det bekymring.

For at en relation kan vare ved og udvikle sig er det nødvendigt med et følelsesmæssigt bånd, og i den kontekst udvikles sproget og evnen til at lytte, reflektere, at komme med input og sætte egne behov til side for det fælles tredje af den simple nødvendighed at legen så kan fortsætte. (så snakker vi om det…)

Pædagogens rolle er særdeles vigtig (så spørger vi Else) for barnet har allerede forestillinger om relationen til voksne, og dem bringer barnet i spil som forventninger til pædagogen. Har barnet fx mange forventninger om kritik eller det modsatte anerkendelse, så mødes pædagogen med disse forventninger. Det kræver derfor indlevelse og forståelse for, hvem børnene er som personer og hvornår og på hvilken måde man skal intervenere.

1. **Hvornår skal man gå foran, have ideer og planer?**
2. **Hvornår skal man være ved siden af og arbejde med de udtryk/sprog, der kommer fra børnene?**
3. **Hvornår skal man gå bagved og være observerende og iagttagende med henblik på senere at kunne intervenere ud fra et børneperspektiv?**

At være i zonen for nærmeste udvikling er ikke det, som pædagogen forestiller sig, men det som børnene forestiller sig og som de skal have hjælp til at sætte ord på og dele med hinanden.

At udvikle fortællinger sammen, at afprøve og sætte ord på støtter læringen.

Hvis barnet skal være i zonen for nærmeste udvikling, er det af stor betydning at pædagogen kan træffe de nødvendig valg uden at overtage (det er egne ideer der trumfes ind), være passiv observerende (det går jo fint. Jeg blander mig ikke) eller belære (det er bedre I gør det på denne måde).
Hos pædagogen forudsætter det evnen til nysgerrighed og indlevelse i børns forestillingsverden, følelsesliv, og at barnet kan skelne fantasi fra virkelighed.

At være i zonen for nærmeste udvikling er ikke det som pædagogen forestiller sig, men det som børnene forestiller sig og som de skal have hjælp til at sætte ord på og dele med hinanden.
Vejen til det går gennem børnenes mangfoldighed i sprog, kommunikation verbalt og nonverbalt. I samtalen med børnene at tydeliggøre, hvad de kunne være enige eller uenige om, hvilke fantasier og forestillinger, de har om hvad de synes kunne bringe legen videre. At kunne indgå i et sprogligt kommunikativt fællesskab er en forudsætning for "at deltage, ikke kun i nære børnefællesskaber, men også som en forudsætning for deltagelse i skolelivet, i demokratiske processer og i samfundet" (Master for en styrket læreplan s. 10)

På et psykologisk plan drejer sprog og kommunikation sig også om at finde sin egen identitet, at få en dyb fornemmelse for "hvem jeg er". For de udsatte og sprogfattige børn er disse perspektiver særdeles vigtige, da det indlærte så ikke bare bliver en afliring, men aktivt indlært i meningsfulde børne- og voksensammenhænge. Også her spiller pædagogen en vigtig rolle, for børn med psykiske vanskeligheder udtrykker sig som regel ikke på en alderssvarende måde med et sammenhængende og meningsgivende sprog. De viser i stedet for med deres handlinger, hvordan deres indre er præget kaos, uro og forvirring.

At inkludere sprogfattige børn kræver derfor udover en personlig psykisk modenhed en bred viden om børns udvikling.

Socialministeriets tiltag er i denne forbindelse overordentlig vigtig, for det understøtter betydningen af
- det relationelle perspektiv, fællesskaber.
- at barnet bliver støttet i at udvikle sig i sin egen ret.
- indfølende, empatiske og vidende voksne

Som pædagog kræver det viden om udviklingspsykologi, objektrelationsteori og sproglig udvikling

Af Karin Eskesen

SPROG – ORD – BOGSTAVER – SYMBOLER – UDTRYK – INDTRYK – UDTRYK

Mette må vi skrive de bogstaver vi kan, eller skal vi kun skrive dem der står på tavlen?

Dette spørgsmål stillede en pige i en ny 1. klasse sin lærer. Hvad er sprog i det hele taget for en størrelse? Taler vi kun om verbalt sprog eller taler vi om sprog, som kommunikationsmulighed?

Eller hvad med drengen i 2. Klasse der blev opfordret til at udfylde hele siden på sin tegning af en person – tegnet på et hvidt A4 ark. "Nej", svarede han: "Det vil jeg ikke, for manden er ud i den "vide verden".

Sandheden var at han nok ikke havde lyst til at tegne og derfor var svaret om den *"vide verden"* et opfindsomt svar på forslaget om, at udnytte *det hvide papir, bedre.* Så ord kan bruges på forskellig måde, når de lydmæssigt, men ikke nødvendigvis indholdsmæssigt er i nærheden af hinanden.

"Barnet bærer den skæbne med sig at være omgivet af den menneskelige kultur".

At hjælpe det enkelte barn med at blive ophavsmand til og modtager af personlige meddelelser kræver strategier, megen opmærksomhed og en gennemtænkt handling fra de voksnes side. Loris Malaguzzi (s. 46 D-ligner...)
Hvilken betydning har symbolerne, metaforerne og kulturen vi omgiver os med?
Og lytter vi nok til de helheder der omgiver og påvirker vore børns opvækst?

I Hanne Ohlsens artikel nævnes vigtigheden af pædagogers viden om børns sproglige udvikling.
For at kunne forholde sig til forholdet mellem teori og praksis er det væsentligt, at man i institutionerne forsker i sine "egne" børns sproglige formåen, viden og udvikling.

Når man ser hvor hurtigt nyfødte bliver i stand til at aflæse og kommunikere med en omverden, der er fyldt med ord og tegn, må dokumentation af hverdagen i institutioner og skoler tage udgangspunkt i de aktuelle børn, som både individuelle personer og som medlemmer af en gruppe.

Et årige Gustav var meget optaget af bogen Giraffen Georg. Denne bog var i en lang periode yndlingsbogen. Og en dag da han efter højtlæsning og efter at han adskillige gange selv havde, bladret bogen igennem, tog han fra legetøjskurven en Legogiraf og placerede den på bogen. Der var sammenhæng og Gustav kunne forbinde de to ting, og nok også mange andre.

Vuggestuebørnene har opdaget, at der bag på det makulerede papir, som de brugte i en ganske anden sammenhæng, står bogstaver. De går derfor hen til Gustavs skammel for at se om det var hans navn, der stod på papiret. De er nysgerrige og har allerede opdaget at bogstaver kan blive til ord og at ord har en fortælling om - som her - at denne stol er Gustavs.

I et oplæg til et projekt om kommunikation- D- ligner Robin Hoods Flitsbue - siger Loris Malaguzzi: . S. 43

Forståelse, kundskab, livet overføres ikke bare, som genstande. De bygges op ved, at man skridt for skridt interagerer med omgivelserne.

Barnet er aktivt og interaktivt handlende fra fødselsøjeblikket. Det kommunikerer, taler, sender signaler, meddeler sine følelser og ønsker og kan forstå de voksnes og omgivelsernes svar.

Hidtil har man undervurderet børns talenter. Hidtil er deres ønsker om at vide og deres vældige appetit på at lære og kommunikere i høj grad blevet oversete.

Hvad kan børnene allerede og hvad har de brug for at tilegne sig?
Hvad er det for en kultur børn møder i deres hverdag?
Hvordan læser, taler de om og fortolker deres viden og omgivelser?
Hvad er de optaget af?

Et kommunikationsprojekt med 5-6 årige børn

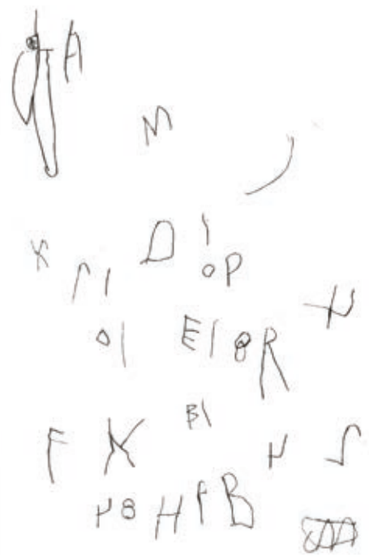

At skrive sit navn var i samme periode også vigtigt for Frederik og han prøvede med alle midler at blive god til det. På billedet her har Frederik anvendt klodser til formålet.

ORDJAGT – BOGSTAVJAGT - HVAD KOMMER FØRST?

Frederik var som mange andre jævnaldrende ofte på både bogstav og ordjagt. Da Frederik var lige knap 4 år var han i en periode meget optaget af sørøvere. Hans tegninger handlede meget om sørøvere og deres verden. På en af disse tegninger placerede han en dolk i øverste venstre hjørne på papiret. "Jeg skriver lige hvad det er", hvorefter han skrev en masse bogstaver på papiret.

Frederik har forstået, at man ved hjælp af skrift kan sende vigtige meddelelser til andre om det, man er optaget af eller gerne vil fortælle andre om.

Frederik øver sig på mange forskellige måder, måder der meget tydeligt giver et billede af den betydning, han tillægger sproget også skriftsproget. En dag fik han øje på en bog på reolen, hvor der med store hvide bogstaver stod SAXO. Også dette ord blev kopieret med træklodser. Frederik synes også det er rart at han ikke længere har brug for voksnes hjælp til at "skrive" navn på sine tegninger. Han kan selv.

Hvordan støtter vi bedst det forskende, undersøgende nysgerrige barn?

Selv om Frederik kan mange ting selv har han brug for voksenhjælp til at organisere sin læring og tage næste skridt, så bogstaver bliver til ord, og ord til de sætninger, som han allerede har opdaget, det var vigtigt at kunne, når man skal udtrykke sig.

Hvordan vi voksne giver denne støtte, og hvilke metoder vi vælger har stor betydning for børn?

Rummet som den 3die pædagog.
Øverst findes et læsehjørne og nederst et skriveværksted med masser af skriveredskaber og forskelligt papir samt postkasser.

Kan forskning i/dokumentation af hverdagens oplevelser og kulturer, som børn møder, give det pædagogiske arbejde bedre forudsætninger for at udvikle praksis? Og kan pædagogers og læreres, undersøgelser/forskning i, hvad børn allerede har som forudsætninger, kan og har brug for at tilegne sig, være en hjælp, når det pædagogiske arbejde skal udvikle sig og give det bedste afsæt for læreprocesserne?

Sådanne overvejelser blev blandt mange andre baggrunden for et kommunikationsprojekt i Vandel børnehave for nogle år siden. Nogle af børnene i de 5-6 åriges gruppe sagde, at de både kunne læse og skrive. Pædagogerne tog børnenes udsagn til sig.
Det var vigtigt for både pædagoger og børn at forstå nogle af de mange måder børn tilegner sig sprog, evnen til at formidle og kommunikere i en verden, som hele tiden udvikler sig og dermed stiller store krav til det enkelte menneskes overblik og dømmekraft.

Pædagogerne undrede sig over og overvejede, hvilke krav den almindelige samtale og den teknologiske udvikling stillede både dem selv og børnene overfor.

Derfor blev blandt andet følgende spørgsmål grundlaget for et forsøg på at tydeliggøre den enkeltes pædagogs opfattelser af den sproglige udvikling, forståelse og viden om kommunikation.
Nedenstående spørgsmål blev besvaret skriftligt, så man i det videre forløb både kunne huske sine egne forudsætninger og opfattelser, samt at lære af sine kollegers.

Ideen med den skriftlige besvarelse handlede også om at undersøge om man selv i forløbet fik ny viden og ændrede opfattelser.
Nogle af disse spørgsmål stillede pædagogerne også forældrene på et forældremøde.

Og forældrene gav lige som pædagogerne udtryk

Hvilke sprog gør børn brug af, når de skal udtrykke sig?
Hvordan kommunikerer du bedst med andre?
Hvad gør du, når andre ikke forstår hvad du siger?
Hvad sker der når du ikke bliver forstået?
Hvordan lytter du?
Hvordan vil du gerne lyttes til?
Hvad ved du om den nye teknologiske udvikling og dens muligheder?
Hvad tror du børn ved og tænker om den nye teknologi og "hvordan " det foregår"?
Hvordan får du lyst til at læse – også svære ting?

I dette Skriveværksted er der computere, som børnene flittigt gør brug af.

for overraskelse over den viden børnene havde.

Forberedelsen, analysen af de forskellige svar man fik fra de adspurgte, betød at pædagoggruppen besluttede at iagttage børnenes brug af ord, men også at gå i dialog med børnene.

Gruppen var de ældste gruppe i børnehaven. At rime, at lege med ord at skrive bogstaver og ord havde en stor plads i deres kommunikation med omgivelserne.

For at udbygge vores viden om børnenes forhold til sprog udarbejdede vi på den baggrund en række spørgsmål, som vi snakkede med børnene om.

I det følgende findes nogle eksempler på disse spørgsmål:

Hvad kan man bruge ord til?
Hvorfor er det vigtig at kunne ordene?
Hvordan lærer man nye ord?
Hvordan kan man høre hvad ordene betyder?
Hvordan lærer børn de ord de kan?
Kan du skrive dit navn?
Hvordan ved du det er dit navn?
Kan du skrive andre ord?
Er der forskel på at læse og skrive?

På et af mine besøg i børnehaven talte jeg med Janni på knap 6 år om ord og bogstaver og vi talte blandt andet om følgende:
"Hvordan lærer børn de ord de kan?".
Da Janni havde fortalt mig hvordan hun mente man lærte ord, spurgte jeg om hun kunne tegne, hvordan det gik til, så jeg bedre kunne forstå det.

Så samtidig med at Janni tegnede læreprocessen og udlagde hun sine teorier om at lære sprog, som hun tænkte det gik til, og jeg fik følgende forklaring:
"Munden siger dernede fra til øret (Janni peger samtidig på den voksnes mund og øre) Jeg kan se at munden er nede og ørerne oppe.

Der er en(mund) der fortæller og så tegner jeg at den (en anden mund) fortæller det videre til hen til nogle andre ører. Også fortæller de noget andet. De fortæller historier og andre ting.....så siger den første OK. Og så siger den næste OK." "Det kan være en leg" fortsætter Janni: "men det kan også være nogen, der fortæller historie til hinanden...Eller lærer nye historier.

BØRNS TEORIER OM TILEGNELSEN AF SPROG

Børnene talte om, hvordan de har lært de ord de kender.
Janni: *Munden snakker til ørene her oppe. Så fortæller den næste mund det til det næste øre. De fortæller historier og andre ting.....*

Børnene diskuterede hvor ordene var når de ikke brugte dem.
Stefan: *Man gemmer dem i hjernen. Jeg hører ordene i mit hjerte, men pludselig forsvinder de. Når jeg har brug for et af ordene ringer jeg i telefonen, Så flyver ordene gennem ørene tilbage til hjertet og hjernen.*

Stefan på 6 år stod ved siden af os under denne samtale og lyttede interesseret med.

I samtalens forløb blev det naturligt at stille ham følgende spørgsmål:
"Hvor forsvinder ordene hen, når vi ikke bruger dem?"

Stefan uddybede sin forklaring: *"Man gemmer dem i sin hjerne. Inde i hjertet hører jeg ordene- og pludselig er de væk.*
Måske har en tyv stjålet min hjerne. De kommer dem ned i en lille pose. Nu skal jeg lige tegne, når tyven, der hedder Løgsovs, stjæler min hjerne. Her er tænkeposen og her er hjerneposen.
Det er hjernen og der er ordet."

Karin: *"Hvordan får du så fat i ordene igen?"*

Stefan: *"Tyven bliver stoppet af politiet. Når jeg mangler et ord kan jeg ringe. Jeg har en telefon i min mave.*
Så ringer maven efter ordet. Ordene flyver gennem øret og ned til hjertet. Hjertet ringer hen til politiet. Har du ikke fattet det!"

Karin: *"Hvordan kan hjertet vide om ordet?"*

Stefan: *"Det ved den bare."*

Når jeg tænker på Stefans forklaring, falder det mig ind, at han nok har hørt et ofte anvendt udsagn i vores kultur: *"Det kom vist lige fra hjertet"*.

SPROGET OG BYEN ELLER NOGET OM BØRN DER ALLEREDE KAN LÆSE...

I forløbet talte børnene meget om, hvad de kunne læse og skrive. Mange af ordene de allerede kunne læse havde med byens skilte at gøre.

Så de besluttede sammen med pædagogen at gå en tur i byen og "tage" de ord, de kunne læse med hjem.

Rummet som den 3.die pædagog omfattede dermed også byrummet.

På en af disse ture blev vejret så dårligt at pædagoger og børn søgte ly i Brugsen.
Også her var der mange ord som børnene sagde de kunne læse. Så notaterne blev omfangsrige og efterfølgende besluttede pædagogerne at undersøge om det var skiltningen eller indpakninger, der betød at børnene kunne læse.

Et lille forskningsprojekt blev igangsat, Pædagogerne ville gerne vide om børnene kunne læse de ord, de havde taget med hjem eller om de genkendte ordene på grund af indpakningen.

Pædagogerne skrev de ord, som børnene havde taget med hjem, med almindelige bogstaver på nogle hvide kort. Derefter blev børnene præsenteret for ordene og de læste 95% af dem uden problemer. Så det var ikke bare indpakning, emballagen, skiltningen der gav et svar.

Skiltningen i byen skabte desuden en stor interesse for at aflæse og prøve at få mening i de forskellige symboler i omgivelserne.
Drengene kendte lidt til den nærliggende lufthavn og kunne godt tænke sig at finde ud af, hvad de forskellige skilte der fortalte. Og så måtte man jo besøge lufthavnen for at finde et svar.

En gruppe af børnene diskuterede desuden, hvorfor gader havde navne og husene numre.

Børnene var udstyrede med skriveredskaber og papir. Undervejs blev der desuden taget billeder af de ord børnene, sagde de kunne både skrive og læse.

Det er godt at have en blok, når de ord man kender skal med hjem.

På ord jagt i Brugsen.

Eksempler på ord børnene kunne læse og skrive omfattede både navne, ting og steder.

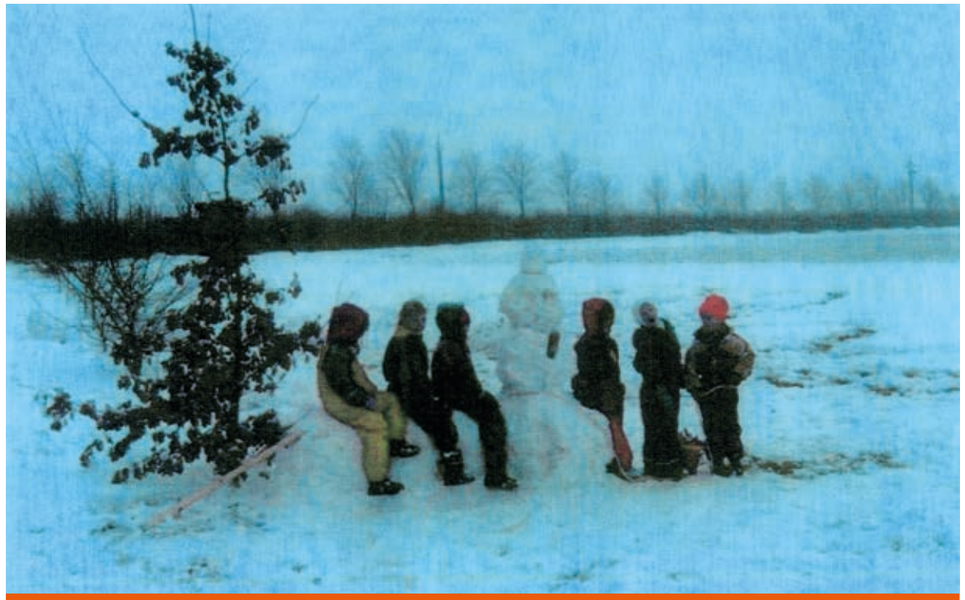

Undersøgelsen af ords betydning og legen med ord fortsatte og børnene begyndte blandt andet at sammensætte forskellige ord. Nye ord blev opfundet. Ordet **girafhund** gav anledning til mange overvejelser. Fandtes et sådan dyr mon?
Hvis ikke kunne børnene jo bygge en af al den sne, der netop var faldet. **Girafhunden** blev så stor at flere børn kunne sidde på den.

Og efter en lang proces besluttede børnegruppen at de kunne bruge ord til at skrive et teaterstykke til de andre børn i børnehaven.

Begrebet rummet som den 3.die pædagog handlede i dette projekt både om at udnytte det ydre rum, gaderne, skilte, lufthaven, husene Brugsen osv., samtidig med at man også i institutionen indrettede teaterværksted og skriveværksted.

Børnenes overvejelser over indholdet i teaterstykket var mange. Børnene var klare over at ord kun have forskellig betydning og værdier.

Teaterforestillingens indhold måtte ikke være for farlig, sagde børnene. De yngste børn i børnehaven måtte jo ikke blive bange.
Måske skal vi lave en forestilling for de små og en for de store.
Det blev dog for stor en opgave. Derfor besluttede børnene at de måtte stå parate til at tage om og passe på de yngre børn, hvis de blev bange og der var noget de ikke forstod.
Omsorgen gav sig også udtryk i måden teatergruppen lavede billetter til de andre børn i institutionen.

Billetterne til forestillingen skulle være lette at forstå. Derfor fik hvert enkelt barn en billet med både billede af sig selv og siddepladsens nummer.

Pædagogernes evaluering af projektet:
Jeg har lært at børnenes evner langt overstiger mine hidtidige forventninger. At deres koncentrationsevne er endnu bedre udviklet en antaget, At deres sprog er mere nuanceret og hvis man lytter er det opbygget på en meget logisk måde. Desuden har jeg lært at børn tænker i helheder, ikke kun når de taler om bogstaver og ord, men i det hele taget.

Projektet blev delvis offentliggjort i bogen *En fortælling om Spilloppen.*

I bogen gav den ældste børnegruppe, der skulle forlade børnehaven, gode råd til de nye børn der skulle begynde i børnehaven. Og hvem har mere erfaring med at gå i børnehave end de børn der har prøvet det.
Og børnene var sikre på, som en af pigerne udtrykte det at : *det er en rigtig god bog"* og forældre kunne fortælle at bogen i en lang periode var den foretrukne-godnahistorie.

MINIHISTORIER

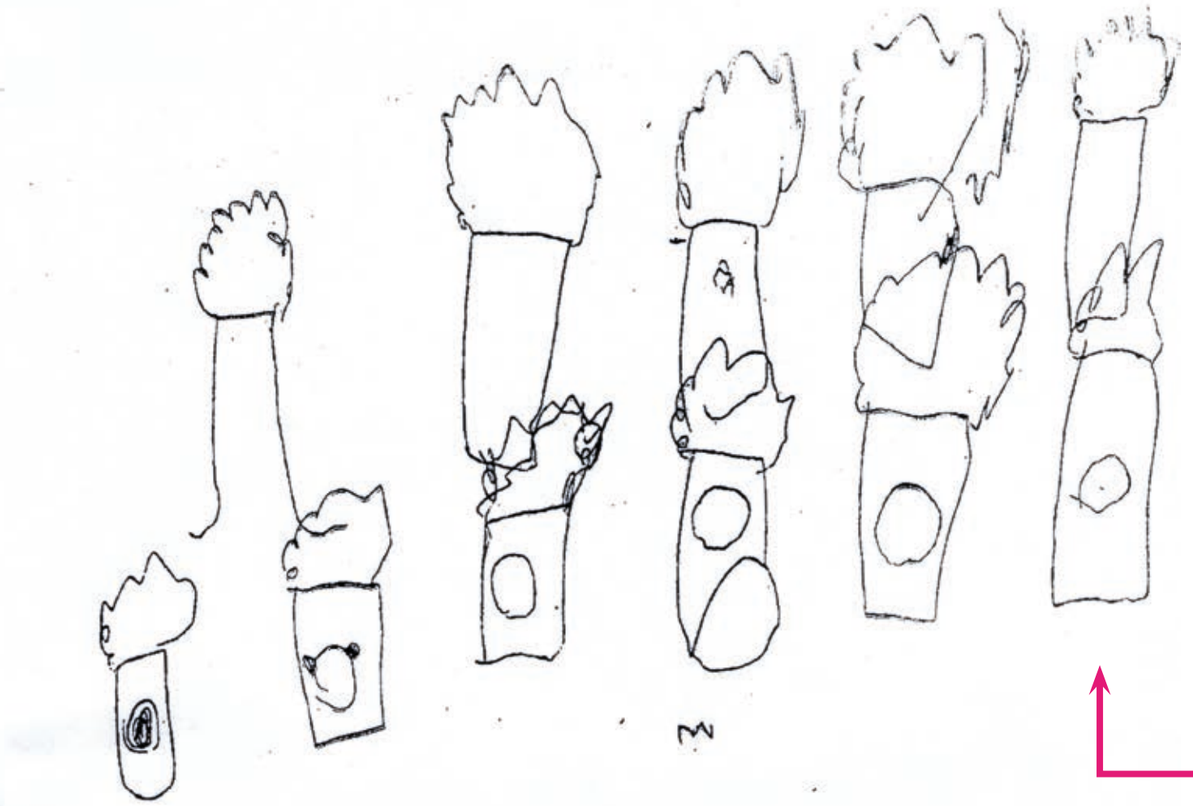

Sprog i billeder – billeder i sprog.

Kristoffer på 3 år gav sin mormor en tegning. Da hun foreslog at han skulle give den til sine forældre lød svaret: "Nej, den er til dig for dit navn begynder med ***K*** *lige som mit og jeg har skrevet* ***K*** *på tegningen".*

Refleksioner over skader.

Børns leg med ord har mange nuancer og opstår i mange forskellige sammenhænge.

En børnegruppe var i en periode meget optaget af hvilke fugle, der var på børnehavens legeplads. I udkigsvinduet havde pædagogerne anbragt nogle billeder af forskellige fugle så børnene kun sammenligne dem med fuglene på legepladsen.

Stefan fortalte at han kendte en skovskade og en husskade. Husskaden var han sikker på kom på legepladsen, fordi den kunne huske børnene.
En anden af børnene mente at husskaden kunne lære børnene at huske.

Børnene var meget optagede af fuglene og en dag kom Emma glædestrålende i børnehaven og fortalte de andre i gruppen, at nu kendte hun 3 skader, nemlig en ***Skovskade en husskade og en Stormskade.***
Der havde netop været en storm i området med mange ***stormskader*** *til følge.*

Et projekt der handlede om at plante en skov

De 5-6 årige børn fik foræret et stykke jord, hvor de skulle være ansvarlige for beplantningen af en skov. Diskussionerne var mange. Børnene var på besøg og diskuterede ivrigt. Hvilken indflydelse ville træerne få på dyrelivet? Var der også plads til bla. a. myrerne, som børnene var meget fascinerede af. Diskussionerne mellem børnene var livlig og derfor foreslog pædagogen at de udsatte beslutningen til et senere møde.

Vidste børnene mon hvad et møde var, spurgte pædagogen? Jo sagde børnene:: "Det er sådan noget de holder på Rådhuset, når de skal bestemme vigtige ting……".Da børnene mente at deres beslutninger om beplantning var vigtige, ønskede de også at beslutningsmøde på Rådhuset. Og de fik lov til at låne et mødelokale.

5 årige Pia blev valgt som referent, så beslutninger kunne fastholdes og formidles til andre. Pia kunne ikke skrive og børnene besluttede derfor at tegninger var lige så gode som beslutningsreferater.

Pia tegnede træerne der skulle plantes.

"Men vi vil ikke plante juletræer" besluttede børnegruppen."De træer bliver jo fældet, når det er jul."

"Vi vil heller ikke have de gamle havemøbler ud i vores skov".

Børnene havde hørt tale om dette. Men deres æstetisk sans accepterede ikke noget grimt i deres skov.

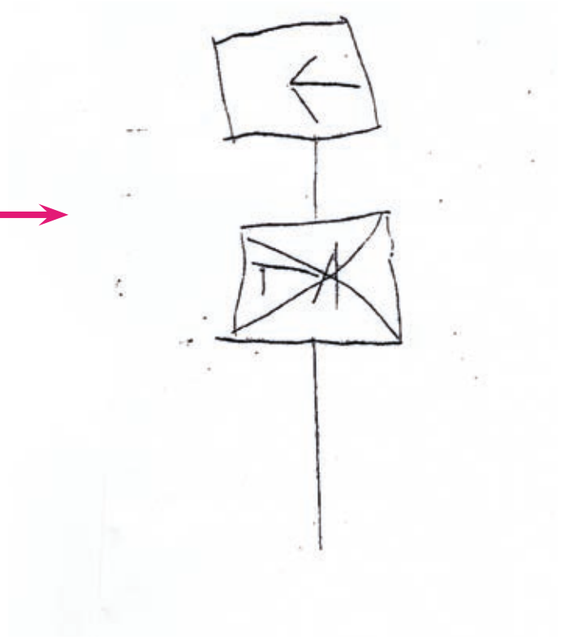

Børnene ville forbyde jægere at komme i skoven. Problemet var bare at nogle af bedstefædrene og fædrene var jægere og de skulle jo gerne se børnenes skov.

”Vi kan jo bare tegne et skilt der siger at bøsser er forbudt og hvilken vej de skal gå.”

”Men vi kan jo også bygge et skur til bøsserne”. Ord kan bruges til at diskutere, finde løsninger også på svære beslutninger. Og har man forståelse af, hvad møder kan bruges til, så kan man i hvert fald bruge symboler til at fortælle andre om sine beslutninger og løsninger, selv om man ikke kan skrive. Referater i form af tegninger kan sagtens sende det ønskede budskab og hjælpe deltagerne til selv at huske beslutningerne.

At møde demokrati i en form, hvor man ikke alene får et stykke jord til at beplante stillet til rådighed, at man kan bestemme, hvad der skal plantes og hvad der skal ske i skoven, og at holde et møde på Rådhuset, hvor vigtige beslutninger tages, understreger respekt for børn og at de honorer den tillid de møder synes klart når, man lytter til deres overvejelser.

Projekt og proces hænger for mig at se sammen, når børn skal have et udbytte og finde forståelse og ny viden. At pædagogerne bruger lang tid på forberedelse af de forskellige projekter, betyder desuden at de opdager at et tema kan rumme mange muligheder og at man kan tilegne sig ny viden med udgangspunkt både det voksne og børn kan, ved og er nysgerrige på. Forberedelse betyder desuden at man opdager hvad man selv har brug for at vide mere om i forhold til de enkelte temaer og at kolleger, børn, forældre eller andre eksperter kan bidrage på overraskende måder, når de inddrages. Det betyder desuden at det at gå omveje kan være frugtbart.

Man kan afprøve forskellige muligheder og det er vigtigt at opdage at en vej kan blive til mens man går på den.

Dokumentationen, dialogerne og undersøgelser undervejs i projekterne betyder desuden at man opdager at der i forskellighed, kan opstå nye veje til erkendelse.

Lytningens pædagogik handler både om at lytte og om at svare.

Litteraturhenvisninger:
Anna Barsotti/dansk oversættelse Karin Eskesen D –LIGNER ROBIN HOODS

En fortælling om Spilloppen

LITTERATURLISTE

ReFleksioner fra et udviklingsprojekt i vuggestuer
Redaktion Hanne Ohlsen og Karin Eskesen ..... Kr. 220,00

Samtaler med Loris Malaguzzi
ved Jørn Moestrup og Karin Eskesen..... Kr. 110,00

Parken er...
oversat af Karin Eskesen..... Kr. 110,00

Children, spaces and relations..... Kr. 280,00

Reggio Emilia og de hundrede sprog”
af Karin Wallin, oversat af Karin Eskesen ..... Kr. 240,00

”D” ligner Robin Hoods flitsbue
af Anna Barsotti, oversat af Karin Eskesen ..... Kr. 168,00

Børn i Europa
– særnummer om Reggio Emilia ..... Kr. 75,00

Reggio Tutta :En guide til byen fra børnene
- engelsk ..... Kr. 240,00

ReMida fortællinger fra et udviklingsprojekt...... Kr. 150,00

The Etics in Loris Malaguzzis Philosphy af Alfredo Hoyuelos:
- engelsk ..... Kr. 220,00

Forming i barnehagen i lys av Reggio Emilias atelierkultur
af Kari Carlsen: norsk ..... Kr. 300,00

Nyhedsbrevet ReFlekssioner..... Kr. 75,00

Bøgerne kan bestilles hos DDREN’s sekretariat ekskl. forsendelse